

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2014/15:AU8

Arbetsmiljö

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 24 motionsyrkanden om arbetsmiljöfrågor från den allmänna motionstiden 2014 om bl.a. ett hållbart arbetsliv, systematiskt arbetsmiljöarbete, företagshälsovård och nolltolerans mot dödsolyckor.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden, i huvudsak med hänvisning till regeringens påbörjade reformer och aviserade förstärkningar av arbetsmiljöarbetet.

I betänkandet finns fem reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Arbetsmiljö för ett hållbart arbetsliv.....	6
Systematiskt arbetsmiljöarbete m.m.	10
Nolltolerans mot dödsolyckor	15
Företagshälsovård.....	17
Kartläggning av riskfaktorer i arbetsmiljön för kvinnor och män	19
Arbetsmiljön inom vården och omsorgen.....	21
Preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott	23
Förbud mot ensamarbete på passagerartåg	25
Reservationer	27
1. Arbetsmiljö för ett hållbart arbetsliv, punkt 1 (M, KD).....	27
2. Systematiskt arbetsmiljöarbete m.m., punkt 2 (SD)	28
3. Kartläggning av riskfaktorer i arbetsmiljön för kvinnor och män, punkt 5 (M, C, FP, KD).....	29
4. Preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott, punkt 7 (V)	30
5. Förbud mot ensamarbete på passagerartåg, punkt 8 (SD)	31
Särskilt yttrande	32
Arbetsmiljö för ett hållbart arbetsliv, punkt 1 (C, FP)	32
Förteckning över behandlade förslag	33
Motioner från allmänna motionstiden 2014/15	33

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Arbetsmiljö för ett hållbart arbetsliv

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:953 av Johanna Haraldsson (S) yrkande 2,

2014/15:1440 av Hannah Bergstedt (S),

2014/15:1510 av Anna Hagwall (SD),

2014/15:1537 av Elisabeth Svantesson (M),

2014/15:2071 av Phia Andersson (S) i denna del och

2014/15:2440 av Désirée Pethrus (KD) yrkandena 1 och 3.

Reservation 1 (M, KD)

2. Systematiskt arbetsmiljöarbete m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2067 av Björn Wiechel och Isak From (S) yrkandena 1 och 2,

2014/15:2348 av Finn Bengtsson och Jan R Andersson (M),

2014/15:2440 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 2 och

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9.

Reservation 2 (SD)

3. Nolltolerans mot dödsolyckor

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:953 av Johanna Haraldsson (S) yrkande 1 och

2014/15:2440 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 4.

4. Företagshälsovård

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:446 av Kristina Nilsson och Eva Sonidsson (S) yrkande 1,

2014/15:2071 av Phia Andersson (S) i denna del,

2014/15:2095 av Björn Wiechel och Katarina Köhler (S) och

2014/15:2346 av Finn Bengtsson m.fl. (M).

5. Kartläggning av riskfaktorer i arbetsmiljön för kvinnor och män

Riksdagen avslår motion

2014/15:2574 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 16.

Reservation 3 (M, C, FP, KD)

6. Arbetsmiljön inom vården och omsorgen

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 11 och 13 samt

2014/15:2664 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 11.

7. Preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott

Riksdagen avslår motion

2014/15:2066 av Björn Wiechel och Veronica Lindholm (S).

*Reservation 4 (V)***8. Förbud mot ensamarbete på passagerartåg**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2132 av Per Klarberg m.fl. (SD).

Reservation 5 (SD)

Stockholm den 28 maj 2015

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Raimo Pärssinen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Raimo Pärssinen (S), Elisabeth Svantesson (M), Annelie Karlsson (S), Katarina Brännström (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Sven-Olof Sällström (SD), Patrik Björck (S), Annika Carlsson (C), Marco Venegas (MP), Christian Holm (M), Fredrik Malm (FP), Ali Esbati (V), Désirée Pethrus (KD), Helén Pettersson i Umeå (S), Magnus Manhammar (S), Jenny Petersson (M) och Magnus Persson (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 24 motionsyrkanden om arbetsmiljöfrågor från den allmänna motionstiden 2014. Motionsförslagen finns i bilagan.

I anslutning till beredningen av ärendet hade utskottet vid sitt sammanträde den 3 februari 2015 överläggning med regeringen, genom arbetsmarknadsminister Ylva Johansson, om förslaget till rådsslutsatser om EU:s strategiska ramverk för hälsa och säkerhet i arbetslivet 2014–2020. Vid sammanträdet den 10 mars 2015 fick utskottet information av den parlamentariska socialförsäkringsutredningen genom dess ordförande Gunnar Axén. Vid sitt sammanträde den 23 april 2015 fick utskottet information från Arbetsmiljöverkets generaldirektör Erna Zelmin-Ekenhem. Vid sammanträdet den 5 maj hade utskottet överläggning med regeringen, genom arbetsmarknadsminister Ylva Johansson, om den riktade översynen av utstationeringsdirektivet inom ramen för kommissionens aviserade paket om arbetskraftens rörlighet. Utskottet fick dessutom vid sitt sammanträde den 19 maj information från jämställdhetsminister Åsa Regnér om regeringens arbete på jämställdhetsområdet ur ett arbetsmiljöperspektiv.

Utskottets överväganden

Arbetsmiljö för ett hållbart arbetsliv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ett hållbart arbetsliv. Utskottet hänvisar till pågående arbete. Jämför reservation 1 (M, KD) och särskilt yttrande (C, FP).

Bakgrund

På förslag av arbetsmarknadsutskottet beslutade riksdagen våren 2014 om ett tillkännagivande till regeringen om att tillsätta en utredning om hur arbetslivsforskningen kan samlas och stärkas (bet. 2013/14:AU5, rskr. 2013/14:183).

Motionerna

I motion 2014/15:953 vill Johanna Haraldsson (S) att regeringen tar ett större ansvar och sätter upp högre målsättningar på arbetsmiljöområdet (yrkande 2). För att skapa ett hållbart arbetsliv behövs enligt motionären reformer som utformas i samverkan med arbetsmarknadens parter. Liknande yrkanden om behovet av satsningar på arbetsmiljöområdet och forskning för ett hållbart arbetsliv framhålls av Phia Andersson (S) i motion 2014/15:2071 (i denna del) och av Hannah Bergstedt (S) i motion 2014/15:1440.

Elisabeth Svantesson (M) anser i motion 2014/15:1537 att regeringen bör ta initiativ till att tillsammans med arbetsmarknadens parter upprätta en nationell strategi för ett långt och hållbart arbetsliv. Motionären betonar behovet av att möjliggöra ett längre arbetsliv för att kunna finansiera Sveriges välfärdsambitioner och att ett hållbart arbetsliv är en viktig del av arbetslinjen.

I motion 2014/15:1510 föreslår Anna Hagwall (SD) att frågan om hur ogynnsamma ljudmiljöer påverkar den mentala hälsan bör utredas. Ljudnivåer ökar hela tiden och ger upphov till stress och överstimulering som till slut omvandlas till kroppslig sjukdom och kostnader för samhället.

I motion 2014/15:2440 framhåller Desirée Pethrus (KD) friskfaktorer som en konkurrensfaktor (yrkande 1). Ett hållbart arbetsliv med en frisk arbetskraft kommer att vara en förutsättning för att Sverige ska stå sig konkurrenskraftigt i framtiden, och sjukdomar måste därför förebyggas både i och utanför arbetslivet. Motionären betonar också vikten av att fortsätta att stödja forskningen kring kvinnors hälsa (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att enligt Arbetsmiljöverkets officiella statistik fram t.o.m. 2013 har antalet anmälda arbetssjukdomar och arbetsolyckor som lett till sjukfrånvaro ökat något sedan 2010, efter en tidigare nedåtgående trend. Sjukfrånvaron ökar nu också i stort på ett oroväckande sätt, särskilt bland kvinnor. Samtidigt står arbetslivet inför stora förändringar med en fortsatt ökad global konkurrens och krav på att fler måste orka jobba längre. För att möta utvecklingen är det nu helt nödvändigt med en förstärkning av arbetsmiljöarbetet.

Regeringen aviserade redan i budgetpropositionen för 2015 stora satsningar på arbetsmiljöområdet. Eftersom den statsbudget som riksdagen antog i december 2014 är baserad på de borgerliga partiernas förslag har några av regeringens viktigaste arbetsmiljöåtgärder blivit försenade. Mot den bakgrunden är det glädjande att regeringen i 2015 års ekonomiska vårproposition och vårandringsbudget för 2015 återkommer med flera satsningar – såväl ekonomiska som strategiska – på arbetsmiljöområdet och med åtgärder för att stoppa de ökande sjukskrivningstalen. Enligt utskottet är det tydligt och glädjande att vi har en regering med höga och tydliga ambitioner på arbetsmiljöområdet.

Arbetet för en bättre arbetsmiljö är enligt utskottets uppfattning en del av ett större pussel som behöver läggas för ett väl fungerande modernt arbetsliv i ett bredare perspektiv. Förutom direkta satsningar på arbetsmiljöarbetet handlar det också om att det krävs åtgärder för att öka kvinnors arbetskraftsdeltagande för att skapa en mer jämställd arbetsmarknad och om att heltid ska vara norm och deltid en möjlighet. Det handlar om att värna kollektivavtalens ställning och goda arbetsvillkor i allmänhet. Visstidsanställningar kan fylla en funktion för att hantera arbetstoppar men det krävs åtgärder för att motverka negativa effekter av visstidsanställningar för enskilda arbetstagare.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen bedriver en aktiv politik på samtliga av dessa områden och att regeringen i 2015 års ekonomiska vårproposition och i vårandringsbudgeten för 2015 lyfter såväl arbetsmiljöfrågorna i sig som andra samverkande faktorer för en god arbetsmiljö på en jämställd arbetsmarknad. Utskottet noterar också att regeringen nyligen har presenterat ett förslag till skärpta åtgärder mot missbruk av tidsbegränsade anställningar (Ds 2015:29).

Förutom det självklara egenvärdet i en säker och trygg arbetsmiljö vill utskottet anföra att en arbetsmiljöpolitik som möjliggör ett längre och hållbart arbetsliv även kan bidra till finanspolitikens långsiktiga hållbarhet. Det är viktigt att antalet yrkesverksamma år ökar i takt med att medellivslängden ökar för att alla ska kunna ha en god ekonomisk standard och för att skattefinansierade tjänster av god kvalitet ska kunna tillhandahållas i önskvärd omfattning. Utskottet vill i sammanhanget hänvisa till den forskningsbaserade underlagsrapport som utskottet låtit ta fram om arbetstagarnas och arbetsmarknadens förutsättningar för ett längre arbetsliv och om hur

arbetskraften kan tas till vara mot bakgrund av den ökande medellivslängden och den allt äldre befolkningen (Rapport från riksdagen 2013/14:RFR8 från Riksdagsförvaltningens utvärderings- och forskningssekretariat).

Utskottet välkomnar att regeringen snabbt påbörjat ett ambitiöst arbete med att ta fram en ny nationell arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivets utmaningar och möjligheter och åt att detta arbete bedrivs i nära samarbete med arbetsmarknadens parter. Utskottet noterar den höga graden av samsyn som finns mellan regeringen, arbetsmarknadens parter och Arbetsmiljöverket i fråga om behovet av en ny strategi som ska vara anpassad till det moderna arbetslivet och bygga på relevant forskning. Som ett inledande led i arbetet har regeringen anordnat tre kunskapsseminarier under våren 2015. Det har handlat om ett hållbart arbetsliv genom hela karriären, om nollvisionen för dödsolyckor i arbetslivet och om psykosocial arbetsmiljö. Regeringen har vidare gett Arbetsmiljöverket i uppdrag att senast den 1 juni 2015 ta fram en lägesbeskrivning av utvecklingen inom arbetsmiljöområdet de senaste fem åren. Lägesbeskrivningen ska användas som ett underlag i arbetet med att ta fram den nya strategin. Enligt utskottet bäddar det ambitiösa tillvägagångssättet för att den nya strategin kan få ett brett genomslag inom alla delar av arbetsmarknaden. Genom att förmedla att kunskap och attityder är avgörande för att förebygga ohälsa och olycksfall skapas förutsättningar för ett förstärkt arbetsmiljöarbete. Det nära samarbetet med parterna synes också ligga helt i linje med rekommendationerna från Statskontoret för utformandet av en ny handlingsplan för arbetsmiljöarbetet. (Statskontorets rapport 2015:2 Analys av den nationella handlingsplanen för arbetsmiljöpolitiken).

Utskottet delar regeringens och parternas uppfattning att det är nödvändigt att också möta de nya utmaningarna. Arbetslivet förändras i snabb takt i dag och i sin analys av den förra arbetsmiljöplanen konstaterade Statskontoret att den förra arbetsmiljöplanen inte i tillräcklig utsträckning beaktade utmaningar om exempelvis arbetsmiljöfrågor i samband med globalisering och outsourcing, det alltmer digitala samhället och det gränslösa arbetet. Detta skapar möjligheter men också nya utmaningar för arbetsmiljön. Andra viktiga faktorer att ta hänsyn till är att antalet olika anlitandeformer har blivit fler liksom att det i många branscher i dag är långt ifrån självklart att den person som utför arbetet har sin arbetsgivare på samma ställe.

Samtidigt är det viktigt att arbetet med att hantera de redan kända arbetsmiljöriskerna fortsätter, något som såväl regeringen som parterna konstaterar. Fallolyckor är fortfarande den vanligaste orsaken till allvarliga arbetsolycksfall.

På en alltmer global och konkurrensutsatt marknad är det viktigt att driva arbetsmiljöfrågorna också i EU-samarbetet. Utskottet gläds därför åt att arbetsmiljöarbetet kommit mer i fokus också på EU-nivå. Kommissionen har tagit fram ett strategiskt ramverk för hälsa och säkerhet i arbetslivet för 2014–2020 (KOM(2014) 332), och medlemsstaterna har under våren 2015 antagit rådsslutsatser om ramverket. Arbetsmarknadsminister Ylva Johansson har vid en överläggning med utskottet i frågan redovisat att regeringen varit aktiv och

pådrivande i arbetet och bl.a. särskilt framhållit att dålig arbetsmiljö inte får användas som en konkurrensfaktor, att förenklade EU-regler på arbetsmiljöområdet inte får leda till ett sämre skydd för arbetstagarna och betydelsen av ett fokus på arbetsmiljön för att fler i framtiden ska kunna jobba längre. Det är angeläget att regeringen inom EU-samarbetet tydligt markerar att regelförenklingsarbetet inte får leda till att arbetstagares rättigheter i fråga om t.ex. arbetsmiljö och arbetsrätt försvagas och att en gemensam europeisk arbetsmarknad inte får leda till försämrade arbetsvillkor eller ett urholkat skydd för Europas löntagare samt att osund konkurrens och missbruk av regelverk ska motverkas så att inte seriösa företag slås ut av oseriösa aktörer.

Utskottet noterar också med tillfredsställelse att regeringen bedriver ett aktivt påverkansarbete inom ramen för EU-samarbetet med prioritering av ordning och reda på den inre marknaden i allmänhet och i synnerhet inför den riktade översyn av utstationeringsdirektivet som kommissionen har aviserat. Utskottet delar regeringens ståndpunkt att den fria rörligheten och rätten för alla medborgare att arbeta var de vill inom EU måste värnas, samtidigt som en gemensam europeisk arbetsmarknad inte får leda till att villkoren försämras för Europas löntagare.

Utskottet är också enigt med regeringen och arbetsmarknadens parter om behovet av arbetsmiljöforskning och ny kunskap. Forskning och ny kunskap är grundläggande förutsättningar för att kunna förebygga arbetsmiljöproblem innan de uppstår, för att kunna göra rätt prioriteringar för insatser och för att arbetsmiljöpolitiken på så sätt ska kunna bidra till att skapa ett hållbart arbetsliv. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag i vårändringsbudgeten för 2015 att skapa ett nytt anslag för arbetslivspolitik och att avsätta särskilda medel för att finansiera forskning om kvinnors arbetsmiljöproblem och arbetsrelaterade ohälsa. Utskottet noterar också regeringens besked att riksdagens tillkännagivande om arbetsmiljöforskning kommer att beredas inom ramen för den forskningsproposition som beräknas läggas fram under hösten 2016.

När det gäller arbetsmiljöforskningen kan utskottet också konstatera att många röster i debatten i dag vittnar om att det största problemet inte är avsaknad av forskning i sig, utan att den forskning som bedrivs är splittrad och utspridd på för många olika aktörer. Detta kan i sin tur leda till den negativa konsekvensen att forskningsresultaten inte får tillräcklig och önskvärd spridning. Den spridda forskningsverksamheten kan alltså paradoxalt nog innebära att forskningsresultaten får för dålig spridning. I avvaktan på kommande förslag från regeringens sida är det mot den bakgrunden enligt utskottet viktigt att Arbetsmiljöverket fortsätter sitt utvecklings- och utformningsarbete för att skapa en nationell funktion för kunskapsområdet arbetsmiljö och arbetsliv och att detta görs i dialog med berörda aktörer. Arbetet med att utveckla former för tillgängligheten och nyttiggörandet av den kunskap som redan finns – eller under året tas fram av myndigheten i form av kunskaps sammanställningar och statistik – är betydelsefullt.

När det gäller motionsförslaget om friskfaktorer som en konkurrensfaktor kan utskottet konstatera att frågeställningarna om vad som är en god arbetsmiljö och hur man skapar friska arbetsplatser fått ökad uppmärksamhet och att forskningen på området ökat på senare år. I ett forskningsprojekt om långtidsfriska företag har t.ex. Karolinska Institutet, Uppsala universitet och Stockholms läns landsting undersökt vad som utmärker företag med friska medarbetare. Ett motsvarande forskningsprojekt om hälsa och framtid i offentlig förvaltning har genomförts. Exempel på tydliga friskfaktorer enligt denna forskning är en rättvis fördelning av arbetet, att chefen tar ansvar för en tydlig prioritering vid hög arbetsbelastning samt en öppen kommunikation och närhet till chefen. Andra friskfaktorer av betydelse är ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete och att chefen har bra koll på sjukfrånvaron och rutiner för att få sjukskrivna tillbaka till jobbet. Forskningen visade också att en dålig arbetsmiljö har större betydelse för sjukfrånvaro än dålig hälsa.

I fråga om motionsförslaget om att utreda hur ogynnsamma ljudmiljöer påverkar den mentala hälsan noterar utskottet att det för närvarande också pågår flera forskningsprojekt inom AFA Försäkring om buller med koppling till stress. Det handlar bl.a. om hur buller i kontorslandskap påverkar uppmärksamheten, minnet samt den upplevda hälsan och stressen, om samband mellan buller och ohälsa inom förskolan och om kombinationseffekter av buller och andra miljöeffekter på stress och välbefinnande. Arbetsmiljöverket har också gjort en kunskapssammanställning om den hjärnvänliga arbetsplatsen som handlar om kognition, kognitiva funktionsnedsättningar och arbetsmiljö.

Sammantaget kan utskottet konstatera att det omfattande arbete som pågår inom området såväl nationellt som inom EU ligger väl i linje med motionsönskemålen. Enligt utskottet finns det därför inte behov av något tillkännagivande till regeringen. Motionsyrkandena avstyrks.

Systematiskt arbetsmiljöarbete m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om systematiskt arbetsmiljöarbete m.m. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Jämför reservation 2 (SD).

Bakgrund

En arbetsgivare är enligt 3 kap. 2 § arbetsmiljölagen (1977:1160) skyldig att vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagarna utsätts för ohälsa eller olycksfall. En utgångspunkt i det förebyggande arbetsmiljöarbetet ska vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs.

Enligt 3 kap. 2 a § första och andra styckena arbetsmiljölagen ska arbetsgivaren bl.a. systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö. Arbetsgivaren ska också utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds av detta. Arbetsgivaren är även skyldig att i den utsträckning verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna samt upprätta handlingsplaner för arbetsmiljöarbetet. Arbetsmiljöverket har utfärdat en föreskrift (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete. Inom ramen för det systematiska arbetsmiljöarbetet har också skyddsombuden en uppgift att verka för en tillfredsställande arbetsmiljö, vaka över skyddet mot ohälsa och olycksfall samt över att arbetsgivaren uppfyller kraven i 3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen.

Bestämmelserna i 3 kap. 2 och 2 a §§ arbetsmiljölagen om arbetsgivares skyldighet att bedriva förebyggande och systematiskt arbetsmiljöarbete omfattar även arbete för att motverka kränkande särbehandling. Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrift om åtgärder mot kränkande särbehandling i arbetslivet (AFS 1993:17) är arbetsgivaren bl.a. skyldig att planera och organisera arbetet så att kränkande särbehandling så långt som möjligt förebyggs.

Med trakasserier avses enligt 1 kap. 4 § 4 diskrimineringslagen (2008:567) ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

På förslag av arbetsmarknadsutskottet beslutade riksdagen våren 2014 om ett tillkännagivande till regeringen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur mobbning och trakasserier i arbetslivet ska minska (bet. 2013/14:AU5, rskr. 2013/14:183).

Motionerna

I motion 2014/15:2067 framhåller Björn Wiechel och Isak From (båda S) betydelsen av relevanta resurser till Arbetsmiljöverket (yrkande 1). Enligt motionärerna har den tidigare regeringens minskning av resurserna till Arbetsmiljöverket och nedläggningen av Arbetslivsinstitutet lett till en försämrad arbetsmiljö och till att Sverige nu har passerats av många andra länder när det gäller bl.a. utbildning av skyddsombud. De anser därför att det krävs mer resurser för att Arbetsmiljöverket ska klara sitt uppdrag att arbeta med kontroll och tillsyn av att arbetsmiljölagen följs, med föreskriftsarbete samt med analys- och regelarbete. Motionärerna framhåller också vikten av att förbättra och stärka villkoren för skyddsombud (yrkande 2).

Sverigedemokraterna framhåller i motion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. att det är oacceptabelt att endast ca 45 procent av arbetsgivarna bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete enligt Arbetsmiljöverkets rapport

Arbetsmiljön 2011. Partiet vill därför att antalet arbetsgivare som bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete ska följas upp årligen (yrkande 8). Sverigedemokraterna anser också att alla arbetsgivare ska bedriva ett fullgott arbetsmiljöarbete (yrkande 9). Om det visar sig att den nya sanktionsreformen för brott mot arbetsmiljöföreskrifter inte ger någon betydande effekt på antalet arbetsgivare som bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete måste ytterligare åtgärder vidtas.

Finn Bengtsson och Jan R Andersson (båda M) anser i motion 2014/15:2348 att arbetsmiljö- och diskrimineringslagarna bör ändras i syfte att i lämpliga delar förbättra möjligheterna för ansvariga myndigheter att mer effektivt stävja kränkande särbehandling och s.k. jantelagsmentalitet på våra arbetsplatser.

Desirée Pethrus (KD) understryker i motion 2014/15:2440 vikten av att förebygga hot och våld på arbetsplatserna (yrkande 2). Motionären anför att det är betydligt vanligare att kvinnor utsätts för hot och våld i arbetet än män.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i det som framförs i flera motioner, nämligen att Arbetsmiljöverket måste ges relevanta resurser och det är därför med stor tillfredsställelse som utskottet kan konstatera att regeringen i 2015 års ekonomiska vårproposition och vårändringsbudget för 2015 föreslår en förstärkning av Arbetsmiljöverkets anslag framöver. Efter flera år av minskade anslag till Arbetsmiljöverket kan utskottet konstatera att skutan ska vändas, politiken ändras och anslaget ökas. Det är ett välkommet besked som kommer lägligt till Arbetsmiljöverkets 125-årsjubileum. Med ökade medel kan Arbetsmiljöverket anställa fler arbetsmiljöinspektörer, modernisera och tydliggöra myndighetens regelverk samt utveckla bättre metoder för att mäta effekterna av myndighetens insatser och verksamhet i fråga om arbetsskador.

När det gäller behovet av fler inspektörer har Arbetsmiljöverkets generaldirektör Erna Zelmin-Ekenhem inför utskottet berättat att verket har ett stort rekryteringsbehov framöver för att kunna bedriva ett tillfredsställande tillsynsarbete och för att kunna möta kommande pensionsövergångar. Ambitionen är att ha 300 arbetsmiljöinspektörer anställda vid slutet av 2018. Utskottet konstaterar att Sverige med 300 inspektörer något skulle närma sig ILO:s målsättning om en inspektör per 10 000 arbetstagare.

Ett ökat antal arbetsmiljöinspektörer gör det möjligt för Arbetsmiljöverket att genomföra fler besök på de ca 400 000 arbetsställen med 4,3 miljoner förvärvsarbetande som finns på den svenska arbetsmarknaden. Dagens resurser medger att endast cirka 4 procent av arbetsställena besöks. Generaldirektören har inför utskottet förklarat att verket samtidigt måste ställa sig frågan om kvantitet i antal inspektioner alltid är bättre än kvalitet. Ingångsvärdet är enligt generaldirektören att försöka planera verksamheten så att varje skattekrona kan bidra på bästa sätt. Arbetsmiljöverket förbättrar också ständigt urvals- och prioriteringsprocessen kring vilka arbetsställen som ska

besökas och hur myndigheten genomför inspektionerna. En av myndighetens största utmaningar är att rikta inspektioner och kommunikationsaktiviteter till de yrken och branscher där riskerna för skador och sjukdom är störst, vilket är verkets ambition.

Statskontoret konstaterade emellertid i sin myndighetsanalys av Arbetsmiljöverket (2014:21) att det inte gick att se att de faktiska arbetsplatsbesöken avspeglade prioriteringen av riskfyllda arbetsplatser och föreslog att verket skulle utreda vilken eller vilka principer som bör vara vägledande för prioriteringar och urval i tillsynen.

Utskottet välkomnar mot den bakgrunden att Arbetsmiljöverket arbetar aktivt och kontinuerligt med frågan om vilka arbetsställen som ska inspekteras och generaldirektörens tydliga besked om vikten av samrådet med parterna i sammanhanget och ambitionen att ytterligare förbättra samrådet i syfte att verket ska kunna finnas där risken för ohälsa är som störst.

Nära förknippat med frågan om urvalet är behovet av en kvalitetssäkrad resultatanalys av verkets insatser. Även detta är ett utvecklingsarbete som generaldirektören tydligt poängterat inför utskottet, och en förstärkning av detta område är också något som Statskontoret rekommenderar i sin rapport.

När det gäller motionsförslagen om det systematiska arbetsmiljöarbetet vill utskottet understryka värdet av det förebyggande och systematiska arbetsmiljöarbetet för att förebygga och åtgärda risker. Utskottet har noterat en oroväckande tendens i detta sammanhang, nämligen att det har blivit vanligare att stress i arbetslivet betraktas som ett individuellt problem, trots att det i stället bör ses som ett bristande arbetsmiljöansvar på arbetsplatsen. Temat för Internationella arbetsorganisationens (ILO) världsdag för arbetsmiljö 2015 var just vikten av gemensamt arbete för att skapa en kultur där vi förebygger ohälsa och olycksfall i arbetslivet. Strategiska arbetsmiljöplaner leder inte i sig till en bättre arbetsmiljö, utan det som till syvende og sist gör skillnad är det faktiska arbete som som görs varje dag av arbetsgivare och skyddsombud i samverkan med arbetstagare för att förbättra arbetsmiljön runt om i vårt land med utgångspunkt i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och råd. Att Arbetsmiljöverket har tillräckliga resurser för föreskriftsarbete, bl.a. om systematiskt arbetsmiljöarbete, är därför enligt utskottet viktigt också som en förutsättning för ett väl fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete på svenska arbetsplatser. Arbetsmiljöverket är en viktig kugge i det systematiska maskineriet, och utskottet vill i sammanhanget även understryka betydelsen av verkets konsultativa och informativa uppdrag som ett bidrag för att stärka arbetsplatsernas egen förmåga att bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete.

Utskottet noterar vidare att Arbetsmiljöverket bedriver ett fyraårigt handlingsprogram för systematiskt arbetsmiljöarbete med syfte att öka kunskapen om och förbättra tillämpningen av detta i arbetslivet. Programmet är ett paraply för en mängd olika aktiviteter med fokus på information, inspektion och samverkan med andra aktörer. Under 2015 kommer verket att publicera fler verktyg och stödmaterial för systematiskt arbetsmiljöarbete på sin webbplats.

När det gäller motionsyrkandena om att antalet arbetsgivare som bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete ska följas upp årligen och att alla arbetsgivare ska bedriva ett fullgott arbetsmiljöarbete, vill utskottet också erinra om att den nya sanktionsordningen på arbetsmiljöområdet trädde i kraft för mindre än ett år sedan. Arbetsmiljöverket redovisar i sin första uppföljning av sanktionsreformen (Arbetsmiljöverket, dnr 2014/114614) att det pågår ett arbete för att utveckla årlig statistik för en uppföljning av systemet som i korthet innebär att sanktionsavgifter i hög utsträckning ersatt straffsanktioner. Verket siktar på att kunna presentera helårsstatistik på årlig basis fr.o.m. 2015. Dessutom planerar Arbetsmiljöverket att genomföra en egen utvärdering av hur sanktionsreglerna fungerar i praktiken och vilka förbättrings- och utvecklingsbehov som kan finnas. Under 2015 fortsätter verket dessutom arbetet med att öka kännedomen om sanktionsavgifter, bl.a. genom en extern informationskampanj.

I ett vidare sammanhang noterar utskottet också att regeringen har remitterat förslagen från Utredningen om nya utstationeringsregler (delbetänkande SOU 2015:13) om stärkta möjligheter att driva in administrativa sanktionsavgifter över medlemsstaternas gränser om företag t.ex. inte följt bestämmelser enligt arbetsmiljölagen. Utskottet kan också konstatera att regeringen inom ramen för EU-samarbetet verkar för att kommissionen ska genomföra en översyn över hur man kan stärka de nationella myndigheternas möjligheter att utbyta information för att kunna utöva en effektiv tillsyn och kontroll vid gränsöverskridande verksamhet.

Regeringen satsar nu också på skyddsombuden, något som utskottet välkomnar. Utskottet instämmer med motionärerna i att skyddsombuden har en viktig roll och funktion inom ramen för den svenska arbetsmarknadsmodellen och det systematiska arbetsmiljöarbetet. Regeringens förslag i vårandringsbudgeten för 2015 innebär en ökning av det statliga bidraget för regionala skyddsombud med 9 miljoner kronor fr.o.m juli 2015 och beräknas öka med ytterligare 1 miljon kronor fr.o.m. 2016. Höjningen innebär en bättre anpassning av statens bidrag i förhållande till kostnaderna för verksamheten eftersom det statliga bidraget till de regionala skyddsombuden under den tidigare regeringen har legat på samma nivå under en lång period.

I fråga om motionsförslaget om bättre möjligheter för ansvariga myndigheter att mer effektivt stävja kränkande särbehandling anser utskottet att det är viktigt att Arbetsmiljöverket och parterna får möjlighet att skapa ett bra ramverk för dessa frågor. Utöver det personliga lidandet för dem som drabbas kostar trakasserier i arbetslivet samhället mångmiljardbelopp varje år i form av bl.a. uteblivna inkomster, sjukersättningar och vårdkostnader. Det är därför positivt att utskottet kan konstatera att Arbetsmiljöverket nu bedriver ett arbete för att ta fram nya föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö i nära samråd med arbetsmarknadens parter. Ett utkast till nya föreskrifter remitterades under hösten 2014 och Arbetsmiljöverket räknar med att de nya föreskrifterna ska kunna antas hösten 2015.

Utskottet instämmer också i vikten av att förebygga hot och våld på arbetsplatserna och kan konstatera att såväl arbetsmarknadens parter som Arbetsmiljöverket bedriver ett aktivt arbete på området. Arbetsmiljöverket har ett omfattande informations- och kunskapsmaterial med temasidor om hot och våld på sin webbplats som bl.a. byggts upp i ljuset av erfarenheter från ett tidigare uppdrag att genomföra en kunskaps- och informationssatsning för att främja jämställdhet och motverka hot och våld i arbetslivet. Arbetsmiljöverket lämnade förra året också en slutrapport om den treåriga inspektionssatsning som verket gjort om hot och våld vid myndighetsutövning. Utskottet noterar också att Arbetsmiljöverket har startat en satsning på inspektioner av socialsekreterares arbetsmiljö, bl.a. mot bakgrund av att hot och våld i arbetet är några av arbetsmiljöproblemen för denna yrkesgrupp.

Sammantaget finner utskottet att det pågår ett kraftfullt arbete som ligger väl i linje med motionsönskemålen och att det inte finns skäl för några initiativ från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena, som därmed avstyrks.

Nolltolerans mot dödsolyckor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om nolltolerans mot dödsolyckor. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Bakgrund

På förslag av arbetsmarknadsutskottet beslutade riksdagen den 26 mars 2014 om ett tillkännagivande till regeringen om att ta initiativ till att i dialog med arbetsmarknadens parter utforma en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet (bet 2013/14:AU5, rskr. 2013/14:183). Riksdagen beslutade också samtidigt om tillkännagivanden till regeringen om att den måste satsa mer på forskning, utbildning och tillsyn i syfte att minimera arbetsrelaterade dödsfall och att den även bör ta initiativ till att alla tillbud och olyckor som sker på svensk arbetsmarknad ska rapporteras till Arbetsmiljöverket och att myndigheten ska vara skyldig att registrera dessa.

Motionerna

Johanna Haraldsson (S) yrkar i motion 2014/15:953 på att regeringen inför nolltolerans mot dödsolyckor på arbetsplatser (yrkande 1). Enligt motionären måste regeringen ta problematiken inom arbetslivet på allvar och sätta upp ambitiösa mål för arbetsmiljön.

Även Desirée Pethrus (KD) framhåller vikten av att förebygga dödsolyckor i arbetslivet och föreslår i motion 2014/15:2440 att Arbetsmiljöverket bör få

ett särskilt uppdrag att arbeta för en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

En vanlig arbetsvecka i Sverige går i genomsnitt en person till jobbet för att sedan aldrig mer komma hem. Det borde vara självklart att ingen ska dö på jobbet på grund av en dålig eller riskfylld arbetsmiljö. Det är ytterst en fråga om samhällets anständighet. Tack vare förebyggande arbete, forskning och tillämpning av ny kunskap har antalet dödsolyckor på arbetsplatsen – sett över tid – minskat de senaste 30 åren men dödstalen varierar något mellan åren. Varje arbetsplatsolycka med dödlig utgång är dock en för mycket. Dödsolyckor och arbetsskador innebär ett stort mänskligt lidande för de drabbade. Det innebär också stora kostnader för samhället.

Mot denna bakgrund välkomnar utskottet att regeringen redan har gett ett entydigt besked om att den kommer ta fram en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet inom ramen för arbetet med den nya strategin för arbetsmiljöpolicen.

Utskottet noterar att regeringen har påbörjat ett ambitiöst arbete kring de stora frågorna på arbetsmiljöområdet. Utöver nollvisionen handlar det också om arbetet för att minimera arbetsrelaterade dödsfall, bl.a. genom de satsningar på mer forskning, utbildning och tillsyn som föreslås i 2015 års ekonomiska vårproposition och i vårändringsbudgeten för 2015 och som redovisats ovan.

Utskottet är väl medvetet om att det också kan finnas ett stort mörkertal när det gäller arbetsskador som drabbar utländsk arbetskraft som tillfälligt arbetar i Sverige och inte anmäls eller registreras. Utskottet välkomnar därför att Arbetsmiljöverket nu fått ett uppdrag att lämna en samlad analys av händelser där personer från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige har förolyckats eller allvarligt skadats och att regeringen föreslår en förstärkning av Arbetsmiljöverkets anslag för att myndigheten bl.a. ska kunna utveckla sin verksamhet i fråga om arbetsskador. I detta sammanhang kommer förslagen från Utredningen om nya utstationeringsregler (SOU 2015:13 och SOU 2015:38) för genomförande av tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet förhoppningsvis också att kunna få en positiv påverkan genom att de nya reglerna kan leda till att minska riskerna för utstationerad personal.

Bristande efterlevnad av arbetsmiljörögelverket kan dessvärre gynna ett företag ekonomiskt, vilket bidrar till osunda konkurrensförhållanden till nackdel för företag som bedriver ett seriöst skydds- och arbetsmiljöarbete. Det innebär ökade risker för arbetsskador och kan i värsta fall också leda till dödsfall hos mindre nogräknade arbetsgivare som medvetet struntar i reglerna. Utskottet välkomnar därför att regeringen gett Arbetsmiljöverket i uppdrag att förstärka sin tillsyn av s.k. gråa företag som bryter mot arbetsmiljörögelverket för att få konkurrensfördelar.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att regeringen har påbörjat ett arbete med att utforma en nollvision mot dödsolyckor i arbetslivet inom ramen för utarbetandet av en ny arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet. Därför finns det inte någon anledning för riksdagen att nu vidta några åtgärder. Motionerna avstyrks.

Företagshälsovård

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om företagshälsovård. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Bakgrund

Enligt 3 kap. 2 c § arbetsmiljölagen (1977:1160) ska arbetsgivaren svara för att den företagshälsovård som arbetsförhållandena kräver finns att tillgå. Med företagshälsovård menas en oberoende expertresurs inom områdena arbetsmiljö och rehabilitering. Företagshälsovården ska särskilt arbeta för att förebygga och undanröja hälsorisker på arbetsplatser samt ha kompetens att identifiera och beskriva sambanden mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa.

Enligt 12 § Arbetsmiljöverkets föreskrift om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1) ska arbetsgivaren anlita företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp utifrån när kompetensen inom den egna verksamheten inte räcker för det systematiska arbetsmiljöarbetet eller för arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering. När företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp anlitas ska den vara av tillräcklig omfattning och ha tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser för detta arbete.

Motionerna

Kristina Nilsson och Eva Sonidsson (båda S) föreslår i motion 2014/15:446 att regeringen bör ta initiativ till att i samverkan med arbetsmarknadens parter skapa en effektiv kvalitetssäkrad företagshälsovård som omfattar alla arbetstagare (yrkande 1). Även Björn Wiechel och Katarina Köhler (båda S) anför i motion 2014/15:2095 att det finns behov att förstärka företagshälsovården. Phia Andersson (S) anser i motion 2014/15:2071 (i denna del) att det behövs en översyn av behovet av företagshälsovård.

Finn Bengtsson m.fl. (M) föreslår i motion 2014/15:2346 ett utvecklat stöd till företagshälsovårdens verksamhet för bl.a. ett bättre arbetsmiljöarbete. Motionärerna vill att regeringen återkommer med förslag på såväl hur företagshälsovården kan ges ett tydligare ansvar för det förebyggande arbetsmiljöarbetet som för utökade möjligheter till arbetsplatsinriktad rehabilitering.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i motionärernas övergripande uppfattning om företagshälsovården som en viktig aktör i arbetslivet och om behovet av en effektiv och kvalitetssäkrad företagshälsovård.

Företagshälsovården är ett viktigt stöd för både arbetsgivare och arbetstagare i det förebyggande arbetsmiljöarbetet för att främja hälsa och underlätta återgång i arbete vid sjukdom.

I finansplanen till budgetpropositionen för 2015 uttalade regeringen att den kommer att ta initiativ till att i samverkan med arbetsmarknadens parter skapa en effektiv kvalitetssäkrad företagshälsovård som genom kollektivavtal omfattar fler arbetstagare. Utskottet välkomnar det initiativet och delar också regeringens uppfattning att det är av stor vikt att företagshälsovården har tillgång till rätt kompetens. Det är därför med tillfredsställelse som utskottet noterar att regeringen i sin vårandringsbudget för 2015 föreslår en förstärkning av företagshälsovårdens kompetensförsörjning fr.o.m. den 1 juli 2015 inom ramen för förslaget om ett nytt ramanslag för arbetslivspolitik. Regeringen gör bedömningen att 2015 blir en uppstartsperiod och den kommer att återkomma till hur stödet ska utformas. Från och med 2016 beräknas 10 miljoner kronor satsas årligen.

Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (SOU 2015:21) har konstaterat att företagshälsovården är en värdefull utredande och rådgivande expertresurs på arbetsplatserna som framför allt arbetar förebyggande. Enligt utredningen väljer allt fler arbetsgivare i dag att tillhandahålla rehabiliteringsresurser m.m. genom hälso- eller rehabiliteringsförsäkringar för sina anställda, eller genom att utveckla egna resurser eller i samarbete med andra arbetsgivare.

Utskottet noterar att socialförsäkringsutredningen lämnar förslag om bättre stöd för återgång i arbete vid ohälsa, bl.a. genom ökat stöd och resurser till arbetsgivare i form av utvecklade statliga ersättningar till arbetsgivare som tillhandahåller expertstöd till rehabilitering. Utredningen anser att regeringen i dialog med arbetsmarknadens parter bör utveckla det nuvarande ersättningssystemet så att de allra flesta arbetsgivare tillhandahåller företagshälsovård eller annat expertstöd för sjukskrivnas återgång i arbete. Enligt utredningen är det särskilt viktigt att också mindre arbetsgivare får bättre möjligheter att ge stöd till sina anställda.

Utskottet noterar också slutsatserna i en färsk forskningsrapport om avtalen och avtalsprocesserna på företagshälsovårdens område där forskarna fann att avtal mellan arbetsgivare och företagshälsovården bör utformas utifrån ett förebyggande och långsiktigt förhållningssätt för att samarbetet ska leda till hälsosammare arbetsplatser. Vid en genomlysning av avtalen konstaterade forskarna också att det finns en förbättringspotential att mer specifikt formulera förutsättningar, mål och arbetssätt i avtalen för ett fungerande samarbete kring hälsosamma arbetsplatser. (Rapport nr 5/2014 – Stimulerar avtal mellan arbetsgivare och företagshälsovård till samarbete för hälsosamma arbetsplatser? En genomlysning av avtal och avtalsprocess. Framtidens

företagshälsovård – ett forskningsprogram i samarbete mellan Kungliga Tekniska högskolan [KTH], IVL Svenska Miljöinstitutet och Karolinska Institutet [KI]).

Utskottet noterar också att Försäkringskassan inom ramen för sitt arbete med mobilisering mot sjukfrånvaron har identifierat företagshälsovården som ett konkret område för möjliga åtgärder i syfte att säkra en förbättrad och standardiserad kvalitet i företagshälsovården. En möjlig åtgärd som Försäkringskassan överväger är att stärka kopplingen till forskningen genom att förenkla och säkerställa genomförandet av senaste framtagna riktlinjer.

Utskottet kan konstatera att regeringen med dessa åtgärder har påbörjat ett arbete som ligger väl i linje med vad som yrkas på i flera av motionerna och ser med tillförsikt fram emot regeringens kommande förslag på området.

Mot denna bakgrund, och i avvaktan på beredningen av den parlamentariska socialförsäkringskommitténs förslag, finner utskottet inte anledning till att riksdagen nu bör ta något initiativ på området. Därmed avstyrks motionerna.

Kartläggning av riskfaktorer i arbetsmiljön för kvinnor och män

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om verktyg för kartläggning av riskfaktorer i arbetsmiljön för kvinnor och män. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Jämför reservation 3 (M, C, FP, KD).

Motionen

För att minska skillnaderna i sjukskrivning och förtida utträde ur arbetslivet framhåller allianspartierna i motion 2014/15:2574 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) att det är angeläget att Arbetsmiljöverket fortsätter sitt särskilda arbete med kvinnors arbetsmiljö. Verktyg för arbetsgivare bör utvecklas i syfte att kartlägga om och hur kvinnor och män på arbetsplatsen exponeras i olika grad för riskfaktorer för sjukskrivning (yrkande 16).

Utskottets ställningstagande

Vi bevittnar för närvarande en högst oroande utveckling i vissa kvinnodominerade yrken i form av dramatiskt ökande antal sjukskrivningar. Utskottet anser att det måste vara prioriterat att med krafttag bryta denna negativa utveckling genom flera samverkande åtgärder på flera fronter. Det är utskottets bestämda uppfattning att satsningar på arbetsmiljöarbetet är nödvändigt för att nå framgång i den kampen och för att förhindra ytterligare sjukskrivningar. Det är därför positivt att regeringen nu för en aktiv politik

med målsättningen att snabbt komma till rätta med problemen, bl.a. genom satsningarna i 2015 års ekonomiska vårproposition och vårändringsbudgeten för 2015.

När det gäller frågan om riskfaktorer i arbetsmiljön kan utskottet konstatera att den svenska arbetsmarknaden är kraftigt könssegregerad. Endast 3 av de 30 vanligaste yrkena har en jämn könsfördelning. Kvinnor och män arbetar med olika saker och i olika delar av arbetslivet, därför utsätts de också för olika typer av arbetsmiljörisker. Kvinnorna dominerar när det gäller anmälningar av arbetsskador och arbetssjukdomar. Män är överrepresenterade när det gäller anmälningar av arbetsolyckor och dödsfall på arbetsplatsen.

Utskottet instämmer också i motionärernas uppfattning att det finns behov av kunskap om hur män och kvinnor i olika grad exponeras för olika typer av riskfaktorer för sjukskrivning på arbetsplatsen. Att ha kunskap om arbetsmiljöriskerna inom olika delar av arbetsmarknaden och i vilken grad de riskerar att leda till sjukskrivningar är nödvändigt för att kunna bedriva ett välfungerande förebyggande arbetsmiljöarbete.

Även om det behövs mer kunskap är det viktigt att också konstatera att det i dag finns en hel del kunskap och forskning på området. Arbetsmiljöverket har sedan 2011 haft i uppdrag att i ett särskilt treårigt projekt belysa kvinnors arbetsmiljö och att utveckla metoder för att förebygga att kvinnor slås ut ur arbetslivet i förtid på grund av arbetsrelaterade besvär. Slutsatserna och resultaten från projektet om hållbar arbetsmiljö för kvinnor bekräftar att kön ges betydelse när arbete organiseras och visar enligt verket att föreställningar om kön också bidrar till systematiska skillnader i arbetsmiljöförutsättningar mellan mans- och kvinnodominerade verksamheter. Föreställningar om kön påverkar inte bara kvinnor i negativ bemärkelse utan skapar också förväntningar på män utifrån förväntningar om styrka och osårbarhet.

Efter flera års arbete med kvinnors arbetsmiljö får den samlade kunskapen på Arbetsmiljöverket om varför kvinnor skadas och blir sjuka av sina arbeten nu antas vara rätt god. Betydelsen av föreställningar om manlighet för de typer av arbetsmiljöfaktorer som män utsätts för har däremot inte utforskats. Det är enligt utskottet därför välkommet att Arbetsmiljöverket fått i uppdrag att analysera dödsolyckorna i arbetslivet ur ett genusperspektiv. Arbetsmiljöverket ska belysa hur föreställningar om kön ges betydelse i arbetslivet inom de sektorer och yrken där män dominerar. Uppdraget omfattar att sammanställa kunskap, sprida information och vidareutveckla tidigare lärdomar om hur kön ges betydelse i arbetslivet. Arbetsmiljöverket ska också ta fram metoder för hur man kan arbeta förebyggande mot olycksfall och dödsolyckor i arbetslivet med hjälp av ett genusperspektiv i arbetsmiljöarbetet. I uppdraget ingår också analys, kunskaps-sammanställningar och kompetenshöjande aktiviteter av intern och extern karaktär.

Arbetsmiljöverket har vidare fått i uppdrag att med utgångspunkt från tidigare erfarenheter vidareutveckla det arbete som nämns ovan om särskilda förebyggande insatser för kvinnors arbetsmiljö. Verket ansvarar också för ett informationssystem om arbetsskador där skillnader i arbetsskador mellan

kvinnor och män särskilt ska belysas. Utskottet kan konstatera att Arbetsmiljöverket dessutom har följt upp insatserna i projektet om hållbar arbetsmiljö för kvinnor med särskilda samtal för reflektioner, erfarenheter och lärdomar av projektet. Det är tydligt att verkets erfarenheter från projektet blir värdefulla i det fortsatta arbetet och enligt utskottets synes Arbetsmiljöverket vara på mycket god väg att ha ett genomgående genusperspektiv i verksamheten.

Arbetsmiljöverket ska också enligt sitt uppdrag medverka till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen som syftar till att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Detta görs genom att verket jämställdhetsintegrerar sina beslut och processer för att säkerställa att verksamheten svarar mot människors behov och rätt till en bra arbetsmiljö och därmed bidrar till att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Utskottet kan sammanfattningsvis konstatera att regeringen och Arbetsmiljöverket arbetar aktivt med frågan om skillnader mellan kvinnor och män i fråga om riskfaktorer för sjukskrivning. Det saknas därför skäl att i nuläget rikta ett tillkännagivande till regeringen på området, varför motionen avstyrks.

Arbetsmiljön inom vården och omsorgen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om arbetsmiljön inom vården och omsorgen. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående utredningsarbete.

Motionerna

I motion 2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) föreslår motionärerna att en utredning ska tillsättas under denna mandatperiod för att se över hur äldreomsorgen kan bli en mer attraktiv arbetsplats (yrkande 11). Motionärerna vill vidare att det under mandatperioden fortsättningsvis satsas på kompetensutveckling, bättre karriärmöjligheter och friskvård till vårdens och omsorgens medarbetare (yrkande 13). I motion 2014/15:2664 av Cecilia Widegren m.fl. (M) finns ett liknande förslag om att regeringen under mandatperioden ska möjliggöra att hälso- och sjukvården, omsorgen och socialtjänsten regelbundet erbjuder arbetstagarna fysisk träning på arbetstid (yrkande 11).

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser med oro på den ökning av arbetsskador, inklusive psykisk ohälsa, som skett under den senaste fyraårsperioden. Ökningen syns också i högre sjuktal och främst i kvinnodominerade yrken, bl.a. inom vården och omsorgen.

Rapporterna är många och siffrorna entydiga. Utskottet menar att det är angeläget att bryta utvecklingen och noterar med tillfredsställelse att regeringen tar läget på stort allvar.

Regeringen föreslår i vårändringsbudgeten för 2015 en utökad bemanning i äldreomsorgen. Förutom att detta kan förväntas förbättra arbetsmiljön och därigenom öka attraktionskraften för yrken inom äldreomsorgen kan det också skapa utrymme för personalen att tillbringa mer tid med den enskilde och ge personalen större möjligheter att gemensamt utveckla verksamheten. Jämställdhetsministern har inför utskottet förklarat att en bättre arbetsmiljö i äldreomsorgen också har en koppling till regeringens mer övergripande arbetslivspolitik i fråga om arbetstider, där heltid ska vara norm och att det också kan vara en åtgärd för att råda bot på problem med s.k. delade turer. Det är enligt utskottets bedömning viktigt med åtgärder inom dessa yrken där det finns stora arbetsmiljöutmaningar samtidigt som det handlar om s.k. bristyrken. De närmaste åren kommer det enligt Statistiska centralbyråns [SCB] bedömning råda fortsatt brist på bl.a. sjuksköterskor och förskollärare. Utskottet välkomnar åtgärden som på ett mer övergripande plan kan bidra till en bättre arbetsmiljö och hyser också en förhoppning om att den ska kunna leda till en mer jämställd arbetsmarknad.

Utskottet vill också i detta sammanhang välkomna regeringens förslag i vårändringsbudgeten för 2015 om ett nytt anslag för arbetslivspolitiken som bl.a. är särskilt avsett för forskning om kvinnors arbetsmiljö och att Arbetsmiljöverket fått i uppdrag att vidareutveckla arbetet med särskilda förebyggande insatser för kvinnors arbetsmiljö. Uppdraget fokuserar på psykosocial ohälsa och målgruppen för det nya uppdraget är kvinnodominerade sektorer och syftar till att förbättra arbetsmiljön för såväl kvinnor som män i dessa sektorer.

Arbetsmiljön inom vården och omsorgen är vidare föremål för särskilda tillsynsprojekt från Arbetsmiljöverkets sida. Det handlar dels om en inspektionssatsning på socialsekreterares arbetsförhållanden för att förbättra den organisatoriska och sociala arbetsmiljön för socialsekreterare, dels om en treårig inspektionssatsning i fråga om första linjens chefer inom vården och omsorgen över hela landet. Hög arbetsbelastning och för stora ansvarsområden är några av arbetsmiljöproblemen för dessa yrkesgrupper. Rent allmänt kan det konstateras att ökningen av psykisk ohälsa finns i s.k. kontaktyrken där arbetsmiljön synes kunna leda till s.k. emotionella belastningsskador.

Tidigare erfarenheter av snabbt stigande sjukfrånvaro visar vikten av att vidta åtgärder för att stabilisera sjukfrånvaron och att förebyggande insatser på arbetsplatser är centrala för att undvika arbetsrelaterade sjukskrivningar. Det är därför positivt att regeringen har inlett samtal med arbetsmarknadens parter om hur sjukfrånvaro bättre kan förebyggas och arbetsmiljön förbättras, samt om hur ett ändamålsenligt stöd för rehabilitering och omställning bör utformas. Utskottet håller med regeringen om att rehabiliterande insatser bör

ske så tidigt som möjligt under sjukdomsperioden, med ett ökat fokus på återgång i arbete.

Utskottet kan i sammanhanget också konstatera att Försäkringskassan har tagit ett initiativ till en samordnad nationell mobilisering mot den stigande sjukfrånvaron i allmänhet och kring kvinnors ökande sjukskrivningar i synnerhet, för att försöka hejda utvecklingen och ge positiva effekter på sjukfrånvaron så fort som möjligt.

Mot bakgrund av det ovan anförda avstyrks motionerna.

Preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott. Utskottet hänvisar till nyligen genomförda förändringar inom området.

Jämför reservation 4 (V).

Bakgrund

Riksdagen beslutade 2013 om en sanktionsreform på arbetsmiljöområdet som innebär att administrativa sanktionsavgifter i stor utsträckning nu ersatt straffsanktioner (prop. 2012/13:143, bet. 2012/13:AU11, rskr. 2012/13:284). Lagändringarna till följd av reformen trädde i kraft den 1 juli 2014.

För allvarigare överträdelse av arbetsmiljöregelverket där någon avlider, skadas eller utsätts för fara gäller dock fortsatt bestämmelsen i 3 kap. 10 § brottsbalken om arbetsmiljöbrott, som kompletterar arbetsmiljölagens sanktionssystem. Preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott följer de allmänna preskriptionstiderna i brottsbalken och beror på straffskalan för brottet – ju strängare straffskala, desto längre preskriptionstid.

Motionen

Björn Wiechel och Veronica Lindholm (båda S) anför i motion 2014/15:2066 att preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott bör ses över. De anser att preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott bör förlängas eftersom de ansvariga i dag alltför sällan ställs till svars när en arbetare dör på sitt jobb.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det är angeläget att arbetsmiljöbrott inte preskriberas på grund av organisationsbrister eller bristande resurser hos åklagare eller Polismyndigheten. Utskottet välkomnar därför att arbetsmiljöbrotten har hamnat tydligare i fokus i Åklagarmyndighetens organisation sedan riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål infördes 2009.

En liknande organisationsförändring har nu också gjorts inom polisen genom införandet av särskilda enheter för arbetsmiljöbrott på regional nivå fr.o.m. den 1 januari 2015. Förändringarna genomfördes i samband med att den nya polisorganisationen infördes och efter att Rikspolisstyrelsen under 2013 gjorde en särskild tillsyn av polismyndigheternas handläggning av arbetsmiljöbrott (Tillsynsrapport 2013:13).

Inom ramen för tillsynen undersöktes polismyndigheternas handläggning av arbetsmiljöbrott och särskilt om arbetet skedde rättss enligt och bedrevs med hög kvalitet utifrån den enskildes rättstrygghet och rättssäkerhet. En slutsats i tillsynsrapporten var att det behövdes en förbättrad organisation, förbättrade rutiner och arbetssätt samt en tydligare styrning.

Även om det är för tidigt att säga något om effekterna av denna organisatoriska förändring är det tillfredsställande att arbetsmiljöbrotten tydligt har prioriterats och att särskilda enheter för arbetsmiljöbrott har skapats i den nya polisorganisationen.

Utskottet hyser vidare en förhoppning om att det särskilda uppdrag som Arbetsmiljöverket har fått att förstärka sin tillsyn av s.k. gråa företag också kan få synergieffekter genom att verkets samverkan med polisen inom ramen för uppdraget kan tänkas leda till att polisen i sin tur kan få information av intresse för utredning av arbetsmiljöbrott.

Utöver att arbetsmiljöbrotten numera utreds inom särskilda enheter på regional nivå vill utskottet erinra om reformen av sanktionssystemet i arbetsmiljölagen som trädde i kraft för mindre än ett år sedan. Reformen innebär i korthet en övergång från straffbelagda bestämmelser på arbetsmiljölagens område till en ordning med sanktionsavgifter. Syftet var bl.a. att åstadkomma en avlastning av polisen som i stället kan lägga mer resurser på att utreda de allvarligare arbetsmiljöbrotten enligt brottsbalken. Det är dock enligt utskottets bedömning för tidigt att dra några slutsatser om vilka närmare effekter den reformen i sin tur kan få för snabbare utredningar av sådana allvarligare arbetsmiljöbrott som fortfarande är straffsanktionerade. Utskottet vill också hänvisa till vad som anförts i avsnittet om systematiskt arbetsmiljöarbete om Arbetsmiljöverkets utvecklingsarbete för årlig statistik för uppföljning av sanktionssystemet, och verkets avsikt att utvärdera hur sanktionsreglerna fungerar i praktiken och vilka förbättrings- och utvecklingsbehov som kan finnas.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att effekterna av de nyligen genomförda reformerna bör avvaktas och inte föregripas av någon åtgärd från riksdagens sida. Motionen avstyrks därför.

Förbud mot ensamarbete på passagerartåg

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om förbud mot ensamarbete på passagerartåg.

Jämför reservation 5 (SD).

Bakgrund

I samband med att arbetsgivaren vidtar åtgärder för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall ska arbetsgivaren också, enligt 3 kap. 2 § andra stycket arbetsmiljölagen, beakta den särskilda risk för ohälsa och olycksfall som kan följa av att arbetstagaren utför arbete ensam. Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrift om ensamarbete (AFS 1982:3) ska bl.a. åtgärder vidtas för att så långt som möjligt ordna ensamarbete så att den som utför arbetet ensam inte löper större risk för skada än om flera gemensamt utför arbetet. Enligt föreskrifterna om våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:2) ska arbetsplatser utformas och utrustas så att risk för våld eller hot om våld förebyggs så långt som det är möjligt. En arbetstagare ska också ha möjlighet att kalla på en snabb hjälp vid en vålds- eller hotsituation, och en arbetsuppgift som innebär en påtaglig risk för våld eller hot om våld får inte utföras som ensamarbete.

Motionen

Per Klarberg m.fl. (SD) anför i motion 2014/15:2132 att passagerartåg med enbart en tjänstgörande lokförare ombord ska förbjudas. Sverigedemokraterna pekar på att ensamarbete kan skapa försämrad säkerhet vid ett evakueringsscenario, akut psykisk chock vid påkörningsolyckor och risker vid t.ex. brand ombord, vid akuta sjukdomsfall och i hot- och våldssituationer. Vidare anser motionärerna att en aktör inte ska kunna vinna ett anbud genom att skriva egna regler med sämre säkerhet för lokförarna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är viktigt att arbetstagare som jobbar ensamma kan känna sig trygga, att riskerna med ensamarbete tas på allvar och att arbetet organiseras på ett sätt så att risker och ohälsa förebyggs så långt möjligt. Att gå till arbetet med vetskapen om att det finns en risk för att drabbas av hot eller våld innebär en betydande psykisk belastning. Personer som varit utsatta för allvarliga hot eller våldssituationer kan drabbas av långvariga besvär och få svårigheter att återgå till sitt arbete.

Arbetsmiljölagen innehåller särskilda krav på arbetsgivaren i fråga om riskbedömningen vid ensamarbete. Anledningen till detta är att ensamarbete typiskt sett är förknippat med större risker än andra arbetsformer. Lagens

regler kompletteras med närmare föreskrifter och anvisningar från Arbetsmiljöverket. Om godtagbar säkerhet inte kan skapas mot risk för olyckor får verket förbjuda ensamarbete. Arbetsmiljöverket kan också förbjuda ensamarbete om en arbetsuppgift innebär en påtaglig risk för våld eller hot om våld. Arbetsmiljölagen innehåller vidare en bestämmelse som ger ett skyddsombud rätt att stoppa ensamarbete under vissa förutsättningar, bl.a. ska det vara påkallat ur skyddssynpunkt till följd av den särskilda risk som är förknippad med ensamarbete.

Utskottet uppfattar att Arbetsmiljöverket noga följer utvecklingen kring riskerna med ensamarbete och att verket har god kännedom om dessa risker. Utskottet kan också konstatera att verket på senare år skärpt tonen mot arbetsgivarna på vissa särskilt utsatta tågturer efter att verket tagit emot en rad anmälningar om hot- och våldssituationer. Verket har också förbjudit ensamarbete på vissa särskilt utsatta turer efter inspektioner med anledning av att skyddsombud stoppat ensamarbete.

Utskottet vill framhålla att grundsatsen – att skyddsverksamheten ska bedrivas i samverkan mellan parterna – också gäller för ensamarbete. Frågor om arbetsmiljö och ensamarbete är typiskt sett också väl lämpade att regleras av arbetsmarknadens parter. Utskottet noterar att arbetsmarknadens parter inom ramen för kollektivavtalsförhandlingar på spårtrafikens område kommit överens om riktlinjer och avtal om arbetsmiljövillkor och om en gemensam särskild arbetsgrupp för diskussion av bl.a. frågor kring ensamarbete efter att frågan prioriterats av de fackliga organisationerna i förhandlingarna.

Enligt utskottets bedömning finns det, genom arbetsmiljölagen och föreskrifterna från Arbetsmiljöverket, tillräckliga verktyg och befogenheter för Arbetsmiljöverket och skyddsombuden att vid behov stoppa ensamarbete. Såvitt utskottet kan bedöma synes roll- och ansvarsfördelningen i den svenska arbetsmarknadsmodellen fungera också på detta område där lagstiftningens särskilda krav på arbetsgivaren i fråga om riskbedömningen kan kombineras med parternas branschöverenskommelser så att behoven på en föränderlig arbetsmarknad kan mötas på ett flexibelt sätt.

Mot bakgrund av motionärernas påpekande om att en aktör inte ska kunna vinna en offentlig upphandling genom att tillämpa egna regler med lägre säkerhet vill utskottet också erinra om att arbetsmiljölagstiftningen är tvingande till sin karaktär. En aktör kan alltså inte välja om man önskar följa lagar och föreskrifter eller inte.

Utskottet är dock medvetet om att utvecklingen med att fler och fler verksamheter upphandlas väcker en rad särskilda frågeställningar. Det är därför positivt att Arbetsmiljöverket nu ytterligare uppmärksammar denna problematik genom att ta fram en särskild kunskapssammanställning om upphandlad verksamhet och arbetsmiljöfrågor. Arbetsmiljöverket har också tagit fram en särskild checklista för arbetsmiljökrav vid upphandling som stöd för den upphandlande myndigheten.

Med det ovan anförda avstyrks motionen.

Reservationer

1. Arbetsmiljö för ett hållbart arbetsliv, punkt 1 (M, KD)

av Elisabeth Svantesson (M), Katarina Brännström (M), Christian Holm (M), Désirée Pethrus (KD) och Jenny Petersson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:1537 av Elisabeth Svantesson (M) och
avslår motionerna

2014/15:953 av Johanna Haraldsson (S) yrkande 2,

2014/15:1440 av Hannah Bergstedt (S),

2014/15:1510 av Anna Hagwall (SD),

2014/15:2071 av Phia Andersson (S) i denna del och

2014/15:2440 av Désirée Pethrus (KD) yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Vi anser i och för sig att det är positivt att regeringen arbetar aktivt med att ta fram en ny arbetsmiljöstrategi för ett hållbart arbetsliv. Det är dock tydligt att regeringens arbete inte är tillräckligt offensivt för att vi ska kunna möta en av våra stora framtidsutmaningar när medellivslängden ökar och försörjningskvoten förändras, nämligen att öka antalet arbetade timmar i ekonomin.

Glädjande nog jobbar i dag dubbelt så många över 65 år jämfört med 2006. Det är dock inte en slump utan bl.a. ett resultat av att den tidigare regeringen genomfört reformer som gjort det mer lönsamt att arbeta och sänkt kostnaderna för att anställa äldre. Vi måste fortsätta på den vägen och möjliggöra ett längre arbetsliv för att kunna finansiera våra välfärdsambitioner. Regeringen saknar konkreta ambitioner och politiska visioner för hur fler ska kunna jobba längre och föreslår i stället åtgärder som gör det mindre lönsamt att arbeta och dyrare att anställa äldre.

Ett hållbart arbetsliv är en viktig del av arbetslinjen. Förutom ökade drivkrafter att arbeta och förbättrad arbetsmiljö så att fler orkar jobba hela yrkeslivet, handlar det också om samhällets normer och attityder till erfaren arbetskraft. Vi kan här urskilja minst två parallella utmaningar. En är att det idag finns många som inget hellre vill än att stanna kvar längre på

arbetsmarknaden men som tvingas lämna den vid 67 års ålder för att det finns regler och avtal som hindrar dem från att fortsätta. En annan svårare utmaning är att många i dag inte känner att de riktigt orkar jobba fram till 65 års ålder. Här har arbetsgivarna ett stort ansvar att se till att skapa hållbara arbetsmiljöer som främjar ett längre arbetsliv.

Att många kvinnor lämnar arbetslivet tidigare än män på grund av ohälsa är oacceptabelt och det påverkar deras framtida ekonomi i hög utsträckning. Den förra regeringens tydliga uppdrag till Arbetsmiljöverket att förebygga att kvinnor slås ut i förtid från arbetslivet måste fortsätta. I arbetet med att ta fram en ny strategi bör fokus vara hållbara arbetsmiljöer som främjar ett längre arbetsliv.

Mot denna bakgrund anser vi, med bifall till motion 2014/15:1537 av Elisabeth Svantesson (M), att regeringen bör ta initiativ för att tillsammans med arbetsmarknadens parter upprätta en nationell strategi för ett långt och hållbart arbetsliv. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

2. Systematiskt arbetsmiljöarbete m.m., punkt 2 (SD)

av Sven-Olof Sällström (SD) och Magnus Persson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9 samt avslår motionerna

2014/15:2067 av Björn Wiechel och Isak From (S) yrkandena 1 och 2,

2014/15:2348 av Finn Bengtsson och Jan R Andersson (M) och

2014/15:2440 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 2.

Ställningstagande

Alla arbetsgivare ska bedriva ett fullgott arbetsmiljöarbete. Detta bör göras på alla arbetsplatser inom ramen för det systematiska arbetsmiljöarbetet i enlighet med de lagstadgade kraven i arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Det är i och för sig positivt att regeringen nu satsar på förstärkningar av Arbetsmiljöverkets anslag och att Arbetsmiljöverket bedriver ett aktivt arbete i fråga om var deras inspektionsinsatser kan göra störst nytta.

Det räcker dock inte i ett läge där Arbetsmiljöverkets inspektioner visar att sex av tio arbetsgivare slarvar eller saknar rutiner för att hantera tillbud på arbetsplatsen. Av Arbetsmiljöverkets statistik framgår också att den andel som uppger att ett systematiskt arbetsmiljöarbete inte bedrivs under flera år legat kring cirka 45 procent. Detta är enligt vår uppfattning inte acceptabelt. Den rådande ordningen och ambitionsnivån där Arbetsmiljöverket bara följer upp vissa arbetsgivare är därför inte tillräcklig. Vi anser att regeringen i stället bör vidta åtgärder så att antalet arbetsgivare som bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete följs upp årligen.

Vi är inte nöjda förrän samtliga arbetsgivare arbetar effektivt för att förebygga våld och andra allvarliga tillbud på arbetsplatsen. Om uppföljningarna av den nya sanktionsreformen skulle visa att de nya reglerna inte ger någon betydande effekt på antalet arbetsgivare som bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete bör regeringen verka för att Arbetsmiljöverket kan öka antalet arbetsplatsinspektioner och eventuellt även att höja minimibeloppet för det vite som arbetsgivare kan dömas att betala vid brott mot arbetsmiljölagen.

Med bifall till motion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9 anser vi att riksdagen bör tillkännage för regeringen vad som anförts ovan. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

3. Kartläggning av riskfaktorer i arbetsmiljön för kvinnor och män, punkt 5 (M, C, FP, KD)

av Elisabeth Svantesson (M), Katarina Brännström (M), Annika Qarlsso (C), Christian Holm (M), Fredrik Malm (FP), Désirée Pethrus (KD) och Jenny Petersson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2574 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 16.

Ställningstagande

Vi välkomnar att regeringen och Arbetsmiljöverket fortsätter satsningarna på kvinnors arbetsmiljö, ett arbete som alliansen initierade genom bl.a. ett uppdrag till Arbetsmiljöverket 2011. Det är positivt att notera att lärdomarna och erfarenheterna från det arbetet blir en utgångspunkt för det fortsatta arbetet och att kunna konstatera att Arbetsmiljöverket rapporterar om de stora erfarenheter man gjort i arbetet.

För att minska skillnaderna i sjukskrivning och förtida utträde ur arbetslivet är det angeläget att Arbetsmiljöverket fortsätter sitt särskilda arbete med kvinnors arbetsmiljö. Vi anser, med bifall till motion 2014/15:2574 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 16, att regeringen bör verka för att det utvecklas verktyg för arbetsgivare för att kartlägga om och hur kvinnor och män exponeras i olika grad på arbetsplatsen för riskfaktorer för sjukskrivning. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna.

4. Preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott, punkt 7 (V)

av Ali Esbati (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2066 av Björn Wiechel och Veronica Lindholm (S).

Ställningstagande

I dag händer det alltför sällan att den ansvarige ställs till svars när en arbetare dör på sitt jobb. En anledning till detta får antas vara den korta preskriptionstiden vid arbetsmiljöbrott i kombination med att ansvarsutkrävningen i dagens arbetsliv är komplicerad. Det handlar ofta om långa entreprenadkedjor där entreprenörer tar in underentreprenörer, som i sin tur tar in ytterligare underentreprenörer.

Det är i och för sig positivt att arbetsmiljöbrotten nu prioriterats i de omorganisationer som gjorts inom åklagar- och polisväsendet med införande av särskilda enheter för utredning av arbetsmiljöbrott. Det är ett steg i rätt riktning. Förhoppningsvis kan också förra årets sanktionsreform, som i korthet innebär en övergång till en ordning med sanktionsavgifter för det stora flertalet överträdelse av arbetsmiljöregelverket istället för straffbelagda bestämmelser, visa sig bidra till att polis och åklagare får mer resurser över för att utreda arbetsmiljöbrott. Det är emellertid för tidigt att dra några egentliga slutsatser om effekterna av den reformen.

Det är inte acceptabelt att kampen mot arbetsmiljöbrott skjuts på framtiden längre, det finns ingen tid att förlora. Jag anser därför, med bifall till motion 2014/15:2066 av Björn Wiechel och Veronica Lindholm (S), att regeringen bör ta initiativ till att en översyn av preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott görs. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

5. Förbud mot ensamarbete på passagerartåg, punkt 8 (SD)

av Sven-Olof Sällström (SD) och Magnus Persson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2132 av Per Klarberg m.fl. (SD).

Ställningstagande

Problemen med hot och våld vid ensamarbete på passagerartåg har pågått alltför länge. Vi kan konstatera att systemet inte fungerar. Arbetsmiljöverket har fått en rad anmälningar om hot och våld, vilket lett till inspektioner som i sin tur föranlett förbud i vissa fall. I andra fall har skyddsombud tvingats att stoppa arbetet. Frågan om ensamarbete har också länge diskuterats av arbetsmarknadens parter utan att de lyckats nå en överenskommelse. Frågan har i stället begravts i en arbetsgrupp och lär, snarare förr än senare, stå på förhandlingsdagordningen igen.

En ensamarbetande lokförare befinner sig i en social och fysisk isolering som innebär att oönskade händelser genererar allvarliga risker. Ensamarbetet kan bl.a. skapa försämrad säkerhet vid ett evakueringsscenario, akut psykisk chock vid påkörningsolyckor, stress och risker vid akuta sjukdomsfall och hot- och våldssituationer. Det innebär också allvarliga risker vid brand ombord. Det faktum att det är två personer som arbetar i stället för en kan innebära skillnaden mellan liv och död. Ensamarbete på passagerartåg skapar en stark psykisk stress och bör inte få förekomma.

I stället för att skyddsombuden ska behöva vända sig till Arbetsmiljöverket för att driva fram ett förbud hos varje enskilt företag bör ensamarbete för lokförare förbjudas generellt för hela järnvägsbranschen. Vi anser, med bifall till motion 2014/15:2132 av Per Klarberg m.fl (SD), att regeringen bör vidta åtgärder så att det införs ett generellt förbud mot ensamarbete på passagerartåg. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Särskilt yttrande

Arbetsmiljö för ett hållbart arbetsliv, punkt 1 (C, FP)

Annika Qarlsson (C) och Fredrik Malm (FP) anför:

Vi har valt att inte reservera oss mot utskottets motivering under denna punkt, men vi delar inte utskottets positiva inställning till regeringens aktiva påverkansarbete inför den kommande översynen av utstationeringsdirektivet. Vi står fast vid den ståndpunkt som framgår av den alliansgemensamma avvikande mening som lämnades vid utskottets överläggning med regeringen den 5 maj 2015 om en översyn av utstationeringsdirektivet inom ramen för EU-kommissionens aviserade förslag om arbetskraftens rörlighet (protokoll nr 28).

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2014/15

2014/15:446 av Kristina Nilsson och Eva Sonidsson (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovård.

2014/15:953 av Johanna Haraldsson (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nolltolerans mot dödsolyckor på arbetsplatser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om större ansvar och högre målsättningar på arbetsmiljöområdet.

2014/15:1440 av Hannah Bergstedt (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att satsa på arbetsmiljöarbetet och på forskning om ett hållbart arbetsliv för olika yrkesgrupper.

2014/15:1510 av Anna Hagwall (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur ogynnsamma ljudmiljöer påverkar den mentala hälsan.

2014/15:1537 av Elisabeth Svantesson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ för att tillsammans med arbetsmarknadens parter upprätta en nationell strategi för ett långt och hållbart arbetsliv.

2014/15:2066 av Björn Wiechel och Veronica Lindholm (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över preskriptionstiden för arbetsmiljöbrott.

2014/15:2067 av Björn Wiechel och Isak From (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om betydelsen av relevanta resurser till Arbetsmiljöverket.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbättra och stärka villkoren för skyddsombud.

2014/15:2071 av Phia Andersson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av satsningar på arbetsmiljöfrågor och en översyn av behovet av företagshälsovård.

2014/15:2095 av Björn Wiechel och Katarina Köhler (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förstärka företagshälsovården.

2014/15:2132 av Per Klarberg m.fl. (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att passagerartåg med enbart en tjänstgörande lokförare ombord ska förbjudas.

2014/15:2346 av Finn Bengtsson m.fl. (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett utvecklat stöd till företagshälsovårdens verksamhet för bl.a. ett bättre arbetsmiljöarbete.

2014/15:2348 av Finn Bengtsson och Jan R Andersson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ändra i arbetsmiljö- och diskrimineringslagstiftningarna i syfte att i lämpliga delar där förbättra möjligheterna för ansvariga myndigheter att mer effektivt stävja kränkande särbehandling och s.k. jantelagsmentalitet på våra arbetsplatser.

2014/15:2440 av Désirée Pethrus (KD):

1. Riksdagen tillkännager som sin mening vad som anförs i motionen om friskfaktorer som en konkurrensfaktor.
2. Riksdagen tillkännager som sin mening vad som anförs i motionen om att förebygga hot och våld på arbetsplatser.
3. Riksdagen tillkännager som sin mening vad som anförs i motionen om att fortsätta stödja forskningen kring kvinnors hälsa.
4. Riksdagen tillkännager som sin mening vad som anförs i motionen om att arbeta för en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet.

2014/15:2574 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD):

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utveckla ett verktyg som arbetsgivare kan använda för att kartlägga om och hur kvinnor och män exponeras i olika grad på arbetsplatsen för riskfaktorer för sjukskrivning.

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod tillsätta en utredning för att se över hur äldreomsorgen kan bli en mer attraktiv arbetsplats.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod fortsätta satsa på kompetensutveckling, bättre karriärmöjligheter samt friskvård till vårdens och omsorgens medarbetare.

2014/15:2664 av Cecilia Widegren m.fl. (M):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod möjliggöra att hälso- och sjukvården, omsorgen och socialtjänsten regelbundet erbjuder fysisk träning på arbetstid.

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en fortsatt årlig uppföljning av arbetsgivare som bedriver SAM (systematiskt arbetsmiljöarbete).
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsgivarens ansvar att bedriva ett fullgott arbetsmiljöarbete.